

CARTA CANADIANĂ A DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR

Deoarece Canada este fondată pe principii care recunosc supremația lui Dumnezeu și a legii:

Garantarea drepturilor și libertăților

1. *Carta canadiană a drepturilor și libertăților* garantează drepturile și libertățile pe care le enunță și care nu pot fi limitate decât de legi în limite rezonabile și a căror justificare poate fi demonstrată într-o societate liberă și democratică.

Libertăți fundamentale

2. Orice persoană are următoarele libertăți fundamentale: (a) libertatea de conștiință și religie; (b) libertatea de gândire, credință, opinie și expresie, inclusiv libertatea presei și a altor medii de comunicare; (c) libertatea de adunare pașnică; și (d) libertatea de asociere.

Drepturi democratice

3. Fiecare cetățean canadian are dreptul de a alege și de a fi ales ca membru al Camerei Comunelor, sau al unei adunări legislative. 4.(1) Mandatul Camerei Comunelor și al oricărei adunări legislative este de maxim cinci ani de la data fixată pentru returnarea decretelor la alegerile generale respective. (2) Mandatul Camerei Comunelor și al adunării legislative poate fi prelungit de Parlament sau de legislatura respectivă peste termenul de cinci ani în caz de război, invazie sau insurecție, reale sau iminente, cu condiția ca această prelungire să nu facă obiectul unei opoziții exprimate prin votul a peste o treime din membrii Camerei Comunelor sau adunării legislative, după caz. 5. Parlamentul și fiecare legislatură se întrunesc cel puțin o dată la douăsprezece luni.

Dreptul la libera circulație

6.(1) Orice cetățean canadian are dreptul de a intra, rămâne și de a părăsi Canada. (2) Orice cetățean canadian și orice persoană care are statutul de rezident permanent în Canada are dreptul (a) de a se deplasa și a-și stabili domiciliul în orice provincie; și (b) de a-și câștiga traiul în orice provincie. (3) Drepturile precizate în paragraful (2) sunt subordonate (a) legilor și practicilor cu aplicare generală în vigoare într-o provincie dată, cu excepția celor care fac deosebire între persoane în principal pe baza rezidenței anterioare sau actuale; și (b) legilor care prevăd condiții rezonabile de rezidență pentru a primi servicii sociale publice. (4) Paragrafele (2) și (3) nu interzic legile, programele sau activitățile destinate ameliorării condițiilor persoanelor dezavantajate din punct de vedere social sau economic dintr-o provincie, dacă rata de ocupare din această provincie este inferioară mediei naționale.

Drepturi juridice

7. Orice persoană are dreptul la viață, libertate și siguranță; acest drept nu poate fi ridicat decât în conformitate cu principiile fundamentale ale justiției. 8. Orice persoană are dreptul la protecție împotriva perchezițiilor sau confiscărilor abuzive. 9. Orice persoană are dreptul la protecție împotriva reținerii sau arestării arbitrare. 10. În caz de reținere sau arestare orice persoană are dreptul (a) de a fi informată cât mai repede posibil de motivele arestării sau reținerii; (b) de a putea apela fără întârziere la serviciile unui avocat și de a fi informată de acest drept; și (c) de a i se statua legalitatea reținerii prin *habeas corpus* și de a fi pusă în libertate, dacă reținerea nu este conform legii. 11. Orice persoană inculpată are dreptul (a) de a fi informată fără amânare de infracțiunea de care este acuzată; (b) de a fi judecată într-un interval rezonabil; (c) de a nu fi obligată să depună mărturie împotriva sa într-un proces intentat pentru infracțiunea respectivă; (d) de a fi presupusă nevinovată până la dovedirea vinovăției conform legii, de către un tribunal independent și imparțial, în cadrul unui proces public și echitabil; (e) de a nu i se refuza eliberarea pe cauziune rezonabilă fără un motiv justificat; (f) de a beneficia de un proces cu juriu atunci când pedeapsa maximă prevăzută pentru infracțiune este închisoarea pe termen de cinci ani sau o pedeapsă mai gravă, cu excepția unei infracțiuni ce ține de jurisdicția militară și este judecată de instanțele militare; (g) de a nu fi declarată vinovată de un act sau o omisiune, care în momentul comiterii, nu constituiau o infracțiune conform legislației canadiene sau internaționale, sau nu erau considerate un act penal conform principiilor generale de drept recunoscute de ansamblul națiunilor; (h) dacă este achitată de infracțiune de a nu fi rejudecată pentru aceeași infracțiune și dacă este declarată vinovată și pedepsită pentru infracțiune, de a nu fi judecată și pedepsită din nou pentru aceeași infracțiune; și (i) de a beneficia de pedeapsa mai mică dacă este declarată vinovată de infracțiune și dacă pedeapsa pentru infracțiune s-a modificat în intervalul dintre data comiterii infracțiunii și data pronunțării sentinței. 12. Orice persoană are dreptul la protecție împotriva oricărui tratament sau pedepse crude și neobișnuite. 13. Un martor care depune mărturie în orice proces are dreptul ca mărturia incriminată astfel depusă să nu fie folosită împotriva sa într-un alt proces, cu excepția urmării pentru mărturie falsă sau pentru mărturie contradictorie. 14. Partea sau martorul care nu poate urmări procedura pentru că nu înțelege sau nu vorbește limba în care se desfășoară procedura, sau este surd, are dreptul la asistența unui interpret.

Drepturi de egalitate

15.(1) Orice persoană are drepturi egale conform legii și are dreptul la protecție și beneficii egale, fără discriminare și în special fără nicio deosebire de rasă, origine națională sau etnică, culoare a pielii, religie, sex, vârstă, sau dizabilitate mintală ori fizică. (2) Paragraful (1) nu interzice legi, programe sau activități care au ca scop ameliorarea condițiilor persoanelor sau grupurilor dezavantajate inclusiv celor dezavantajați pe motive de rasă, origine națională sau etnică, culoare a pielii, religie, sex, vârstă, sau dizabilitate mintală ori fizică.

Limbile oficiale în Canada

16.(1) Limbile engleză și franceză sunt limbi oficiale în Canada, cu statut egal, drepturi și privilegii egale referitoare la utilizarea lor în toate instituțiile parlamentare și ale guvernului Canadei. (2) Limbile engleză și franceză sunt limbi oficiale în Noul Brunswick cu statut egal, drepturi și privilegii egale referitoare la utilizarea lor în toate instituțiile legislative și ale guvernului Noului Brunswick. (3) Prezenta Cartă nu limitează autoritățile Parlamentului sau a unei legislaturii de a promova statutul egal sau folosirea egală a limbilor engleză și franceză. 16.1(1) Comunitatea de limbă engleză și cea de limbă franceză din Noul Brunswick au statut egal, drepturi și privilegii egale, inclusiv dreptul la instituții distincte de educație și instituții culturale distincte necesare pentru menținerea și promovarea acestor comunități. (2) Rolul legislației și guvernului Noului Brunswick de a menține și promova statutul, drepturile și privilegii menționate în paragraful (1) este confirmat. 17.(1) Fiecare persoană are dreptul de a folosi limba engleză sau franceză în dezbaterile și procedurile Parlamentului. (2) Fiecare persoană are dreptul de a folosi limba engleză sau franceză în dezbaterile și procedurile legislației Noului Brunswick. 18.(1) Legile, arhivele, rapoartele și procesele verbale ale Parlamentului sunt imprimate și publicate în limbile engleză și franceză, cele două versiuni ale legilor având putere de lege, iar cele ale celorlalte documente având valoare egală. (2) Legile, arhivele, rapoartele și procesele verbale ale legislației Noului Brunswick sunt imprimate și publicate în limbile engleză și franceză, cele două versiuni ale acestor acte având putere juridică egală. 19.(1) Orice persoană are dreptul de a folosi limba engleză sau franceză în toate pledoariile în fața unui tribunal stabilit de Parlament, sau în orice proces ținut în

acest tribunal. (2) Orice persoană are dreptul de a folosi limba engleză sau franceză în toate pledoariile în fața unui tribunal stabilit de Noul Brunswick sau în orice proces ținut în acest tribunal. 20.(1) În Canada publicul are dreptul de a comunica și primi serviciile disponibile de la orice sediu al unei instituții a parlamentului sau guvernului canadian în limba engleză sau franceză și, are același drept cu privire la orice alt birou al unei instituții (a) dacă există o cerere importantă pentru comunicații și servicii de la acel birou în limba respectivă; și (b) dată fiind natura biroului, este rezonabil ca comunicațiile și serviciile furnizate în acel birou să fie disponibile în ambele limbi, engleză și franceză; (2) În Noul Brunswick publicul are dreptul de a comunica și primi serviciile disponibile de la orice birou al unei instituții a legislației sau guvernului din Noul Brunswick în limbile engleză și franceză. 21. Articolele 16 - 20 nu au puterea să abroge sau deroge de orice drept, privilegiu sau obligație privind limbile engleză și franceză sau oricare dintre cele două, care există sau sunt menținute conform dispozițiilor Constituției Canadei. 22. Articolele 16 - 20 nu au puterea să abroge sau deroge de orice drept sau privilegiu decurgând din lege au jurisprudență, obținut înainte sau după intrarea în vigoare a prezentei Carte, referitor la orice altă limbă în afară de engleză sau franceză.

Drepturile la educație în limba minorităților

23.(1) Cetățenii canadieni (a) ai căror limbă maternă învățată și înțeleasă este cea a populației minoritare de limbă engleză sau franceză din provincia în care domiciliază, sau (b) care au urmat învățământul elementar în Canada în limba engleză sau franceză și locuiesc într-o provincie unde limba în care au urmat acest învățământ este limba minorității lingvistice engleze sau franceze din provincia respectivă, au dreptul ca copiii lor să primească educația primară și secundară în limba respectivă din acea provincie. (2) Cetățenii canadieni care au avut un copil înscris la școala elementară sau secundară în limba engleză sau franceză în Canada, au dreptul ca toți copiii lor să fie educați în sistemul primar și secundar în aceeași limbă. (3) Dreptul cetățenilor canadieni de la paragrafele (1) și (2) de a-și înscrie copiii la școala elementară și secundară în limba minorității lingvistice engleze sau franceze dintr-o provincie (a) se aplică oriunde în provincie unde numărul de copii ai cetățenilor care au acest drept este suficient pentru a li se furniza educația din fondurile publice în limba minorității; și (b) include, acolo unde se justifică numărul acestor copii, dreptul de a primi această instruire în școlile minorității lingvistice finanțate din fonduri publice.

Aplicarea Cartei

24.(1) Orice persoană ale cărei drepturi sau libertăți garantate de prezenta Cartă au fost încălcate sau interzise, se poate adresa unui tribunal competent pentru a obține reparația pe care tribunalul o consideră justă și adecvată date fiind circumstanțele. (2) În cazul în care în cadrul unor proceduri conform paragrafului (1), un tribunal decide că dovezile au fost obținute într-un mod care lezează drepturile și libertățile garantate de prezenta Cartă, dovezile vor fi excluse dacă se stabilește că, ținând cont de toate circumstanțele, admiterea acestor probe ar dăuna administrării justiției.

Generalități

25. Faptul că prezenta Cartă garantează anumite drepturi și libertăți nu duce la abrogarea sau derogarea de la alte drepturi și libertăți autohtone, decurgând din tratate sau altele referitoare la popoarele autohtone din Canada inclusiv (a) orice drepturi și libertăți recunoscute de Proclamația regală din 7 octombrie 1763; și (b) orice drepturi și libertăți existente datorită acordurilor de revendicare teritorială sau care pot fi obținute în acest mod. 26. Faptul că prezenta Cartă garantează anumite drepturi și libertăți nu duce la negarea existenței altor drepturi și libertăți care există în Canada. 27. Prezenta Cartă va fi interpretată într-un mod care să permită păstrarea și dezvoltarea patrimoniului multicultural al Canadei. 28. Independent de celelalte dispoziții din prezenta Cartă, drepturile și libertățile menționate aici sunt garantate în mod egal pentru persoanele de ambele sexe. 29. Nimic din prezenta Cartă nu abrogă sau derogă de la drepturi sau privilegii garantate de Constituția Canadei referitoare la școlile confesionale, separate sau alternative. 30. Orice referință din prezenta Cartă la o provincie sau la adunarea legislativă ori la legislatura unei provincii include referința la Teritoriul Yukon și la Teritoriile de Nordvest sau, după caz, la autoritatea lor legislativă. 31. Nimic din prezenta Cartă nu extinde puterile legislative ale oricărei organizații sau jurisdicții.

Aplicabilitatea Cartei

32.(1) Prezenta Cartă se aplică (a) Parlamentului și guvernului Canadei cu privire la toate chestiunile care aparțin de autoritatea Parlamentului inclusiv toate chestiunile privind Teritoriul Yukon și Teritoriile de Nordvest; și (b) legislației și guvernului fiecărei provincii cu privire la toate chestiunile ce țin de autoritatea legislației fiecărei provincii. (2) Independent de paragraful (1), capitolul 15 va intra în vigoare după trei ani de la intrarea în vigoare a acestui articol. 33.(1) Parlamentul sau legislatura unei provincii poate adopta o lege unde se declară că legea sau o dispoziție a legii are efect independent de o dispoziție inclusă în articolul 2 sau în articolele 7-15 ale prezentei Carte. (2) Legea sau dispoziția pentru care este în vigoare o declarație făcută în temeiul prezentului articol se aplică conform literei legii sau dispoziției respective, cu excepția situațiilor în care ar încălca dispoziția în cauză din Cartă. (3) Declarația vizată în paragraful (1) va fi abrogată în cinci ani de la intrarea în vigoare sau anterior, dacă se specifică un termen în declarație. (4) Parlamentul sau legislatura unei provincii poate adopta din nou o declarație făcută conform paragrafului (1). (5) Paragraful (3) se aplică referitor la orice declarație readoptată în conformitate cu paragraful (4).

Titlu

34. Această parte poate fi citată cu titlul *Carta canadiană a drepturilor și libertăților*.

„Acum trebuie să stabilim principiile de bază, valorile de bază și convingerile care ne unesc în calitate de canadieni, astfel încât, dincolo de loialitatea noastră regională să existe un mod de viață și un sistem de valori care să ne facă mândri de țara care ne-a oferit o astfel de libertate și o astfel de bucurie incomensurabilă.”

P.E. Trudeau 1981

Această versiune este publicată pentru canadienii a căror limbă maternă nu este nici engleza nici franceza. Aceasta nu este o traducere oficială a Cartei canadiene a drepturilor și libertăților. Versiunea oficială trebuie consultată ori de câte ori intenționați să interpretați sau să aplicați prevederile documentului.